

Jakelussa mainitut

Rajoitussäädösten soveltaminen sijaishuollossa

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on sekä oman yksityisiin lastensuojelun palveluntuottajiin suuntautuvan valvonnan yhteydessä että eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastusten kautta saanut tietoonsa lastensuojeluyksiköiden käytäntöjä, jotka eivät kaikilta osin ole lastensuojelulain mukaisia. Ongelmia on erityisesti ilmennyt lastensuojelulain rajoitussäädösten soveltamisessa.

Eduskunnan oikeusasiamies on päätöksessään 31.12.2010 Dnro 4138/2/09 pyytänyt aluehallintovirastoa selvittämään mihin toimenpiteisiin se katsoo eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksen antavan aiheita. Päätös koski muun ohella niin sanottua pysäyttämiskäytäntöä. Tämä ohjauskirje kuntien lastensuojelusta vastaaville sekä yksityisille palveluntuottajille liittyi eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavaan selvitykseen.

Rajoitukset sijaishuollossa

Lastensuojelulain (417/ 2007) luvussa 11 säädetään rajoituksista sijaishuollossa. Lain 61 §:ssä todetaan, että yhteydenpidon rajoittamista lukuun ottamatta rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää ainoastaan laitoshuoltona järjestettävässä sijaishuollossa. Lakiin on tullut tarkennus erityisen huolenpidon järjestämisestä vain 12 vuotta täyttäneelle lapselle (12.2.2008/88). Lain 64 §:ssä säädetään rajoitustoimenpiteiden yleisistä edellytyksistä. Lapsen saa kohdistaa rajoitustoimenpiteitä vain siinä määrin kun sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttaminen, lapsen oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus taikka muun mainitussa säännöksissä säädetyn edun turvaaminen välttämättä vaatii. Toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen.

Yhteydenpito

Yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksistä säädetään lain 62 §:ssä. Sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin saadaan 63 §:ssä tarkoitetulla pää-

töksellä rajoittaa, jos yhteydenpidosta ei ole voitu 30 §:ssä tarkoitetussa asiakassuunnitelmassa tai erityisestä syytä muutoin sopia lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheistensä kanssa. Lisäksi yhteydenpidon rajoittaminen edellyttää sijaishuollon tarkoituksen vaarantumista, vaaraa lapselle tai sijaishuoltopaikan henkilöstölle tai lapsen itsensä vastustusta. Edellä mainituilla edellytyksillä voidaan rajoittaa lapsen oikeutta tavata vanhempiaan tai läheisiään, pitää heihin yhteyttä puhelimitse tai muilla yhteydenpitovälineillä, lukea yksittäinen lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu kirje tai tarkastaa lähetys sekä ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltopaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä.

Yhteydenpidon rajoittamiseen liittyvänä asiana aluehallintovirasto kiinnittää sijaishuollon toimijoiden huomiota sijoitettujen lasten oikeuteen keskustella puhelimesta ilman ulkopuolisen läsnäoloa ellei puhelun kuuntelu ole edellä laissa kuvatulla tavalla lapsen turvaamiseksi välttämätöntä. Puhelun kuuntelu edellyttää rajoituspäätöksen tekemistä.

Puhelimen käyttöön liittyy luonnollisesti kasvatuksellisia rajoja, joilla puhelujen kestoa tai ajallista käyttöä (yöaika, koulutunnit ym.) tulee rajata, jopa estää. Tällöin kyse ei ole lain tarkoittamasta rajoitustoimenpiteestä.

Rajoituspäätösten perustelevinen

Aluehallintovirasto kehoittaa myös huolellisuuteen rajoituspäätöksissä ja niiden perusteluissa, kun kyseessä on aineiden ja esineiden haltuunotto (65 §), henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus (66 §) sekä omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen (67 §). On syytä ottaa huomioon, että henkilöntarkastus, henkilönkatsastus ja omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen edellyttävät perusteltua syytä epäillä lapsen hallussa olevan aineita tai esineitä, jotka vaarantavat hänen tai muun henkilön turvallisuutta. Esimerkiksi lapsen tavaroiden tarkastaminen rutiininomaisesti lomalta palatessa ilman perusteltua syytä, laitoksen sääntöihin perustuen, ei ole lain tarkoittama menettely.

Useissa lastensuojelulaitoksissa on ollut sijoituksen alussa niin sanottuja "sisääntulokäytäntöjä". Näiden aikana lapsen liikkumista ja toimintaa on saatettu rajoittaa perustuen talon sääntöihin.

Aluehallintovirasto kiinnittää sijaishuollon toimijoiden huomiota siihen, että kaikkien lapsen tai nuoren liikkumista, toimintaa tai yksityisyyttä rajoittavien toimenpiteiden tulee olla perusteltavissa lastensuojelulaissa säädetyllä tavalla.

Valvonnassa on tullut esille käytäntöjä, joissa on piirteitä sekä liikkumisvapauden rajoittamisesta (69 §), eristämisestä (70 §) että erityisen huolenpidon järjestämisestä (72 §), mutta päätös on laadittu perustuen vain liikkumisvapauden rajoittamispykälään. Esimerkiksi liikkumis-

vapautta on saatettu rajoittaa laajentamalla nuoren valvontaa käsittämään myös sisätilat, jopa erityinen huone, jossa hän oleskelee, kuitenkin käsittelemättä asiaa joko eristyksenä tai erityisen huolenpidon vaativana tilanteena. Näillä käytännöillä on eri laitoksissa ollut erilaisia nimikkeitä ja niillä on usein saattanut sinällään olla hyväksyttävä tavoite rauhoittaa lapsen tai nuoren tilanne. Aluehallintovirasto korostaa kuitenkin, että lastensuojelulaki perus- ja ihmisoikeuksia korostavana sallii vain tietyillä laissa säädetyillä edellytyksillä ja toimintatavoilla puuttumisen lapsen yksityisyyteen tai liikkumisvapauteen. Erityisesti on otettava huomioon, että lain tarkoittamia rajoitustoimenpiteitä ei tule käyttää rangaistuksen luonteisena seuraamuksina vaan niiden tulee perustua välttämättömään hoidolliseen tai turvaamistarpeeseen.

Niiden rajoitustoimenpiteiden osalta, joiden käytöstä tulee tehdä päätös, tulee myös säädetyllä tavalla huolehtia kuulemisesta ja muutoksenhaun tiedottamisesta asianosaisille. Muutoksenhausta säädetään lastensuojelulain 89 ja 90 §:ssä. Aluehallintovirasto suosittelee perehtymään rajoitusten toimeenpanoon liittyvään koosteeseen, joka löytyy Lastensuojelun käsikirjan aineistosta, www.lastensuojelunkasikirja.fi.

Aluehallintovirasto toteaa vielä, että lapseen tai nuoreen kohdistuva ikätasoinen hoiva ja huolenpito tarvittavine rajoineen ja normaaleine kasvatustoimineen on jokaisen kasvattajan velvollisuus, jota varten lastensuojelulaitoksissa tulee niiden tarkoitukseen perustuen olla myös riittävästi erityisosaamista.

Lasten ja nuorten osallisuutta ja oikeusturvaa tulee sijaishuollossa edistää muun ohella tiedottamalla heille oikeudesta tehdä valituksia tai kanteluja.

Lastensuojelun sijaishuollossa toimitaan usein erittäin haastavissa ja moniulotteisissa tilanteissa. Kaikkiin tilanteisiin ei myöskään voi olla suoraan laista tulevaa sääntelyä. Epäselvissä tilanteissa sijaishuollon toimijat voivat neuvotella aluehallintoviraston asiantuntijoiden kanssa.

Lisätietoja sosiaalihuollon ylitarkastaja Marja-Leena Stenroos, puh. 040 8296841, sähköposti [marja-leena.stenroos\(at\)avi.fi](mailto:marja-leena.stenroos(at)avi.fi)

Sosiaalihuollon tulosryhmävastaava,
sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja

Leena Kirmanen
Leena Kirmanen

Sosiaalihuollon ylitarkastaja

Marja-Leena Stenroos
Marja-Leena Stenroos

JAKELU

Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueen

- Sosiaalilautakunnat, perusturvalautakunnat ja vastaavat
- Kuntien lastensuojelun sijaishuollosta vastaavat
- Yksityiset sijaishuollon laitospalvelujen tuottajat

TIEDOKSI

Eduskunnan oikeusasiamies

Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira

Aluehallintovirastot